

Przedmowa

Ekonomia stara się wyjaśnić, a więc pomóc zrozumieć zachowania różnych uczestników życia gospodarczego oraz wytłumaczyć, jak działa cały mechanizm gospodarki świata, w którym przyszło nam żyć. Próbuje też odpowiedzieć na pytania: Dlaczego tak jest? Skąd to się bierze? Co z tego wynika? Odpowiedź na nie jest również próbą zrozumienia, jak i w jakim kierunku dokonują się zmiany w gospodarce następujące w dłuższych okresach.

Tym samym szukamy w ekonomii odpowiedzi na pytanie, co było przyczyną zdarzeń, z którymi mamy dziś do czynienia, i jakich można oczekiwać skutków. Pragniemy więc poznać zjawiska, czynniki, które mają wpływ na naszą sytuację i nasze zachowania.

Podręcznik ten zawiera kurs podstawowy, rozpoczynający studia wyższe z ekonomii i zarządzania. Jego podstawowym zadaniem jest opis i wyjaśnienie głównych elementów życia gospodarczego. Nie jest natomiast jego głównym zadaniem udzielanie rad ani tym bardziej dawanie instrukcji, co i jak robić, aby osiągnąć sukces w gospodarce. Już prędzej można tu oczekiwać przestróg przed niebezpiecznymi poczynaniami.

Jak w każdej nauce, a szczególnie w nauce zajmującej się życiem społecznym, istnieją różne kierunki, doktryny i szkoły myślenia. I trzeba się z tym pogodzić, jeśli nie chce się przeszkodzić w rozwoju nauki. Studiując ekonomię, człowiek spotyka wiele – często przeciwstawnych – interpretacji tych samych zjawisk. Jest to zjawisko pozytywne, pobudzające do krytycznego patrzenia na nasz przedmiot i do twórczej dyskusji, pod warunkiem że nie uznamy wybranej teorii i interpretacji zjawisk za jedynie słuszną i nie zechcemy jej narzucać siłą, jak to się przydarzyło marksizmowi i jego ekonomii politycznej.

Czytelnik tego podręcznika znajdzie więc zapewne w innych książkach także całkiem odmienne odpowiedzi na te same pytania. Mój student powinien wprawdzie znać mój pogląd na sprawy, o których mówimy, ale zapewniam, że znajomość i obro- na innych teorii nie będzie mu poczytana za złe. Przeciwnie, student, który oprócz „wyuczenia się” tego, co mu wyłożono, wykazuje się szerszym czytaniem i aktywnością w dyskusji, stanowi optymistyczny wyjątek, któremu należy się nagroda za to, że nie tylko się uczy, ale także studiuje.

A teraz parę słów o orientacji teoretycznej dominującej w tym podręczniku.

Główne źródła mojego wykładu są w dziełach mego Nauczyciela, Profesora Aleksego Wakara, czołowego przedstawiciela międzywojennej i powojennej ekono- mii polskiej. Przez szereg lat kierował on w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie (wówczas zwanej SGPiSem) zespołem młodych pracowników nauki, do którego miałem szczęście należeć. Zespół ten opublikował wiele prac naukowych o podobnej orientacji teoretycznej i w ten sposób powstała „szkoła wakarowska” w polskiej ekono- mii. Gdyby sięgnąć do lat międzywojennych, to trzeba przypomnieć, że Aleksy Wakar był uczniem wybitnego polskiego ekonomisty, Władysława Zawadzkiego, który stał się znany w ekonomii światowej jako wybitny kontynuator teorii równowa- gi ogólnej, teorii stworzonej w Szwajcarii przez „szkołę lozańską” Leona Walrasa i Vilfreda Pareto.

Ta informacja może posłużyć czytelnikowi do zidentyfikowania orientacji tego podręcznika (oczywiście byłoby pożądane przeczytanie 11. rozdziału pod tytułem „Równowaga ogólna”). Dodatkowo mogę powiedzieć, że to co oferuję czytelnikowi bliższe jest Miltonowi Friedmanowi niż Johnowi Maynardowi Keynesowi, całkiem bliskie jest doktrynie liberalizmu gospodarczego, a zupełnie odległe od koncepcji etatystycznych, szczególnie typu socjalistycznego.

Jaki jest zakres tematyczny i układ tego podręcznika?

Według panujących u nas (i w większości innych krajów kapitalistycznych) pro- gramów studenci I roku otrzymują w kolejnych semestrach wykłady z mikroekono- mii i z makroekonomii. Mówią one o dwóch podstawowych działach współczesnej ekonomii. Nie jest to jednak cała ekonomia. W szczególności wykłady te często za- wierają niewiele materiału na temat instytucji ekonomicznych i ich dynamiki. Sądzę, że potrzebne jest poświęcenie części wykładu także tej tematyce. Robię to głównie w drugim semestrze I roku. Natomiast w pierwszym semestrze rozpoczynam wy- kład osobną częścią „Wprowadzenie do ekonomii”, w której omawiam wstępnie wy- brane zjawiska i kwestie ekonomiczne, które zresztą dalej są powtarzane i rozwijane. W rezultacie wykład składa się z czterech części: I) wprowadzenia do ekonomii, II) mikroekonomii, III) makroekonomii oraz IV) systemów gospodarczych i ich dy- namiki. W ramach zwyczajowego podziału programowego części I i II są zaliczane w pierwszym semestrze, części III i IV w semestrze drugim.

Podręcznik ten nie powstałby bez pomocy i współpracy wielu osób.

W 1991 r. Pan Rektor Aleksander Koj powierzył mi wykłady z ekonomii w Uniwersytecie Jagiellońskim. Pierwsza wersja tego podręcznika (Warszawa 2000) jest swego rodzaju sprawozdaniem z pracy, jaką – razem z kolegami z katedry, którą wówczas kierowałem – wykonaliśmy w ciągu ośmiu lat. Jest to zapis mojego wykładu dla studentów prawa, socjologii, psychologii, filozofii i informatyki, który prowadziłem w Krakowie w tamtych latach. Niektóre fragmenty tego tekstu zostały napisane przez pracowników tej katedry: Doktorów Jadwigę Kłapkowską, Adama Krawca, Rafała Musialika i Barbarę Łapkowską Baster.

Należy tu dodać, że wcześniej, a następnie równolegle, prowadziłem ten kurs – w szerszym zakresie – w Szkole Głównej Handlowej.

Obecne wydanie podręcznika, jest wersją rozszerzoną i znacznie zmienioną. Napisałem ją na podstawie wykładu prowadzonego przeze mnie w Wyższej Szkole Handlu i Prawa im. Ryszarda Łazarskiego w Warszawie w roku akademickim 2006/2007. Inicjatorem tego przedsięwzięcia był Profesor Jan Winiecki, ówczesny prorektor tej uczelni.

W obu przypadkach mogłem wykonać swoją pracę jako wykładowca, autor i redaktor dzięki temu, że w katedrach, w których pracowałem, miałem możliwość brać udział w dyskusjach naukowych i że uzyskałem wiele cennych sugestii i uwag krytycznych. Szczególnie pomocne były dla mnie uwagi zgłoszone do pierwszej wersji podręcznika przez Profesor Urszulę Grzełońską. Bardzo wiele też zawdzięczam pracy redaktorskiej Pani Zofii Wiankowskiej-Ładyki.

Pragnę także powiedzieć o wsparciu psychologicznym i intelektualnym, jakie w swojej pracy otrzymywałem od przyjaciół i bliskich, od współpracowników i studentów, od wszystkich tych, którzy chcieli wysłuchiwać moich formalnych i nieformalnych wykładów z ekonomii.

Wszystkim tym osobom składam gorące podziękowania. Sam jednak oczywiście ponoszę odpowiedzialność za wynik w postaci tego podręcznika.

Janusz Beksiak

Warszawa, lipiec 2007

Obecne, nowe wydanie podręcznika zawiera pewną liczbę drobnych poprawek i uzupełnień wersji poprzedniej. Ponadto w stosunku do wydania z 2007 roku zostały dokonane istotne zmiany w Części III – Makroekonomia i w Części IV – Systemy gospodarcze i ich dynamika. Zmiany te dotyczą przede wszystkim nowych zjawisk, jakie w ostatnim dziesięcioleciu obserwujemy w gospodarce światowej. Wiążą się

one głównie z kryzysem systemu pieniężnego. Wprowadzając je, opierałem się na książce *Falowanie aktywności gospodarczej. Przypadek polski*, autorstwa J. Beksia-ka, M. Ciżkowicz i J. Karnowskiego, opublikowanej w Wydawnictwie C.H.Beck w 2013 roku.

Dziękuję też Pani Żanecie Dmoch, która pomagała mi w pracach redakcyjnych.

Janusz Beksiak

Warszawa, czerwiec 2014